

1094 et coram archiepiscopo et universali synodo testimonium perhibente, quod olim per imperatorem in urbe Mantua¹⁾ corroborata sit²⁾ eorum electio, omnibus suffraganeis collaudantibus ordinati sunt Cosmas³⁾ et Andreas episcopi IV Idus Martii ab archiepiscopo Maguntino nomine Routardo⁴⁾.

3. Eodem anno fuit mortalitas hominum⁵⁾, sed maxima⁶⁾ in Teuthonicis partibus. Nam redeuntibus praedictis episcopis de Maguntia⁷⁾, dum transirent per quandam villam, nomine Amberk⁸⁾, parrochiam ecclesiam⁹⁾ quamvis satis amplam, quae sita est extra villam, non potuerunt intrare, ut audirent missam, quia totum eius¹⁰⁾ pavementum usque ad unum punctum erat cadavere plenum. Similiter in urbe Kaker non fuit domus, ubi non essent tria aut quatuor cadavera hominum, quam praetereuntes non longe ab urbe in medio pernoctavimus campo¹¹⁾. Eodem anno dux Bracizlaus in mense Septembris quandam matronam de Bavaria nomine Lukarth¹²⁾, Alberti comitis sororem¹³⁾, duxit in uxorem. Item eodem anno et eodem duce iubente Cosmas episcopus V Kal. Octobris consecravit altare sancti Viti martiris¹⁴⁾, quia monasterium adhuc non erat perductum ad ultimam manum.

1095 4. Anno dominicae incarnationis 1095 aquilonalis¹⁵⁾ plaga per multas noctes in coelo apparuit rubicunda. Anno dominicae incarnationis 1096, XVII Kal. Mai¹⁶⁾ iubente gloriosissimo duce Boemorum Bracizlao, a venerabili episcopo Cosma consecratum est monasterium sanctorum martirum Viti, Wenczlai atque Adalberti. Eodem anno tanta fuit commotio¹⁷⁾, immo divina compunctio in populo Hierosolimam proficiscendi, ut

dectví, že ondy císařem we městě Mantui bylo stvrzeno zvolení jejich, se schválením všech podbiskupí vysvěceni jsau Kosmas i Ondřej za biskupy dne 12 Března od arcibiskupa Mohušského jménem Routarda.

3. Toho roku bylo velké mření lidí, ale nejvíce v krajinách německých. Nebo když se řečení biskupové wraceli z Mohuče, když jeli skrz jistau wes, jménem Amberk, nemohli do farního kostela, ač dosti velikého, který leží vně wsi, wstaupiti, aby slyšeli mši, protože celé jeho dláždění až do posledního místečka bylo plno mrtwol. Podobně na hradě Kaķeru nebylo domu, kde by nebyly tři i čtyry mrtwoly lidské; ježto minuwše nedaleko hradu w šírém poli jsme přenocowali. Téhož roku kněz Břetislaw w měsíci Září jakausi paní z Bawor, jménem Lukardu, sestru hraběte Alberta, pojal za manželku. Také toho léta a z rozkazu téhož knížete biskup Kosmas dne 27 Září posvětil jest oltář sw. Wíta mučenníka, protože chrám ještě nebyl docela dostawen.

4. Léta od narození páně 1095 půlnoční strana na nebi po mnoho nocí widna jest čerwená. Léta od narození páně 1096 dne 14 Dubna z rozkazu nejslawnějšího knížete českého Břetislawa od ctihodného biskupa Kosmy posvěcen jest chrám swatých mučenníků Wíta, Wácslawa a Wojtěcha. Téhož léta bylo takové pohnutí ano božské powzbuzení w lidu k putování do Jerusaléma, že jest velmi málo w krajinách něme-

1) Mantua 2, 2a, 2b, 4. — 2) esset 4, 4a. — 3) episcopi C et And. A; Cosma 2, 2a, 2aa, 2b, 4a. — 4) Rd'thardo 2; Rothardo 2a, 2aa; Ruthardo 2b. — 5) hom. in Bohemia 4, 4a. — 6) maxime 4. — 7) Magutia A. — 8) Ainbeck 3; Hamberk 4; Bamberg 4a. — 9) nemá 4, 4a. — 10) erat mel A, ale podtečkováno. — 11) O tebejší velké úmrtaosti w Němcích dáwá nám zpráwu kronika Bernoldowa (Pertz Mon. Germ. hist. VII, str. 459 a 460). Tu čteme: In Baioaria magna mortalitas grassabatur, adeo ut in Ratisponensi civitate infra duodecim septimanas acto milia quingenti illa mortalitate intercepti numerarentur; set et alias provincias eadem mortalitas afflixit, non tamen adeo ut Baioariam. . . . Sed et alii innumerabiles presbiteri in Teutonicis partibus obierunt, qui suos parrochianos in magno periculo eiusdem mortalitatis dimiserunt. Nam adeo maxima mortalitas usque quaque grassabatur, ut in una villa plus quam mille quinquaginta homines infra sex ebdomadas mortui numerarentur. Set et in una die. et in una villa plus quam quadraginta alicubi mortui sunt. Ipsa quoque cimiteria ecclesiarum adeo sepulturis impleta sunt, ut homines ibi mortuos suos sepelire non potuerint. Unde in pluribus locis facta praegrandi fossa extra cimiterium, omnes suos mortuos in illam coniecerunt. . . . — 12) Lukardam 2, 2a, 2aa, 2b, 4, 4a. — 13) nemá 3, 4. O rodu paní této jedná Pubička, IV, 72. — 14) mart. in urbe Praga 4, 4a. — 15) aquilonaris 4. — 16) dnů měsíce nemá 4, 4a; Kal. Maii 3. — 17) com. christianorum 4, 4a.

perpauci in Teuthonicis partibus et maxime in orientali Francia per urbes et villas remanent¹⁾ coloni. Qui quoniam propter multitudinem exercitus una via simul ire non poterant, quidam ex eis per hanc nostram terram dum transirent, permittente deo, irruerunt super Iudeos, et eos invitos baptizabant, contradicentes vero trucidabant. Videns autem Cosmas episcopus contra statuta canonum haec ita fieri, zelo iustitiae ductus frustra temptavit prohibere, ne eos invitos baptizarent, quia non habuit, qui eum adiuveret. Nam dux Bracizlaus eo tempore cum omni exercitu suo in Polonia super ripam fluminis nomine Nizam²⁾, castro eorum destructo nomine Brido³⁾, longe inferius eiusdem fluvii similiter aedificabat firmissimum castrum super altum scopulum, unde nomen traxit Kamenec⁴⁾. Quod autem Iudei non post multos dies reiecerunt a se iugum Christi, et spreverunt gratiam baptismi⁵⁾ atque salutem fidei catholicae, et iterum submiserunt colla iugo legis Moysaicae, sed⁶⁾ episcopi et praelatorum ecclesiae poterat hoc ascribi negligentiae. Jamque condito praedicto castro Kamenec, priusquam inde abiret dux Bracizlaus, Mutinam, filium Bosa⁷⁾, suum collateralem et secretarium⁸⁾ apprehendens seorsum et multa exprobrans sibi, quibus⁹⁾ saepe eum offenderat, dixit: Ego si¹⁰⁾ non deum offendere metuerem, uti meritis es, profecto oculos¹¹⁾ tibi eruerem¹²⁾; sed nolo, quia grande nefas est corrumpere, quod dei digitus operatus est in homine. Et permittens secum duos milites tantum ab aspectu suo et latere amovit eum, et mittens in Boemiam omnem eius iussit infiscari substantiam. Nec mora, dum rediret, misit dux¹³⁾ manus, ut apprehenderent¹⁴⁾ Bosey¹⁵⁾, filium Cac¹⁶⁾, cognatum Mutinae; semper enim illam nationem Wrissovici¹⁷⁾ habuit exosam, quia sciebat eam superbam esse valde et dolosam. Quem cum apprehendissent statim, ut iussum fuerat, inpositus puppi cum uxore et duobus filiis relegatus¹⁸⁾ est in Zribiam¹⁹⁾,

ckých a nejvíce ve východním Francku po hradech i po všech zůstalo obyvatelů. Kteřížto poněvadž pro množství vojska jednau cestau spolu jíti nemohli, někteří z nich, když táhli tauto naši zemí, z dopuštění božibo uhodili na Židy a je bezděky křtili, kteří se pak protivili, ty zabíjeli. Kosmas pak biskup, wida, že se tak děje proti ustanowením zákonů, puzen horliwostí pro sprawedliwost, darmo se pokaušel zabrániti to, aby jich proti vůli jejich nekřtili; neb neměl, kdo by mu byl ku pomoci. Nebo kněz Břetislaw toho času se vším wojskem swým w Polsku na břehu řeky, která se jmenuje Nisa, rozbořiw hrad jejich Brdo, mnohem doleji na též řece stawěl zámek welmi pewný na vysoké skále, odkudž wzal jméno Kamenec. Že však Židé po nemnohých dnech zase swrhli se sebe jho Kristowo a pohrdli milostí křestu a spasením we wíře katolické i opět podrobili swé šije jhu zákona Mojžíšowa, toť mohlo se přičísti nedbalosti biskupa a předstawených kostela. A když byl již wystawen prwé řečený zámek Kamenec, prwé než odtamtud kníže Břetislaw odešel, pojav stranau Mutinu syna Božowa, swého pobočnika a tajemnika, a mnoho jemu wytýkaw, čím jej byl často urazil, řekl: Já, kdybych se nebál uraziti Boha, jak jsi zaslaužil, wěru oči bych ti wylaupil; ale nechci, protože jest welký hřích zkaziti, co prst boží utwořil na člověku. A dowoliw s ním dwa bojowníky toliko, od swého oblčije a boku jej wzdálil, a poslaw do Čech, wšeko jeho jmění kázal pobrati. Také bez prodlení, když se wracel, wyslal kníže zástup, aby chopili Božeje syna Čáčowa, Mutiny přtbuzného. Nebo wždy měl ono pokolení Wršowiců w nenáwisti, protože znal welkau jeho pýchu a jeho lsti. A jak jej chopili, hned, jak bylo nařizeno, posazen jest na loď i s manželkau a s dvěma syny, a wypowědčn do Srbska, a odtamtud odjel do Polska, a tam

1) permanerent 3. — 2) Nizzam 3; Nissam 2aa; Nyzam 2a. — 3) Brydo 2b; Byrdo 3; Bryd 4, 4a. Wartha na hranici hrabství Kladského a Slezska. — 4) Kamencz 2; Kamenc 2a; Kamene 2b; Camener 3. Místo to leží asi 1¼ mile od Warthy východněji. — 5) beatissimi měl A, ale opraweno w baptismi. — 6) nemá A, 2b, 3, 4, 4a. — 7) Boza 2b. — 8) consecrarium 4, 4a. — 9) quia 2b. — 10) si non — timerem A. — 11) oc. prof. A. — 12) eruerem tuos A. — 13) rex 2. — 14) apprehenderet 3. — 15) Boziey 2; Bosen 4, 4a. — 16) Czak 2aa. — 17) Wrsseuicz 2; Wryssouic 2a, 2b; Versouiae 3; Wirssowic 4, 4a. — 18) revelatus opraw. rukau jinau revector A. — 19) Zbriam 3; Zirbiam 4; Zrbiam 4a; Srbiam 2aa.

1096 et exinde perrexit in Poloniam, et ibi invenit fratrem suum Mutinam, quos dux Poloniae satis recepit benigne.

1097 5. Anno dominicae incarnationis 1097 dux Bracizlaus vocans ad se Oudalricum, filium Chonradi, iussit eum capere et misit in castrum Cladisco ad custodiendum.

1098 Anno dominicae incarnationis 1098 delatum ¹⁾ est duci Bracizlao, quod quidam ex Judeis lapsi fuga, nonnulli furtim divitias suas subtraherent partim in Poloniam, partim in Pannoniam. Unde dux valde iratus, misit camerarium suum cum aliquibus militibus, ut eos a vertice usque ²⁾ ad talos ³⁾ expoliarent. Qui veniens convocat ⁴⁾ ad se maiores natu Judeos, et sic exorsus est ad eos:

O gens progenita manzeribus ⁵⁾ Ismahelita,
Ut sibi dicatis dux mandat, cur fugiatis,
Et partis ⁶⁾ gratis cur gazas attenuatis?
Interea quaecunqne mea sunt, sunt mea cuncta,
Nullas de Solimis res divitiasve tulistis.
Uno pro nummo ter deni Vespasiano
Caesare proscripti, sparsi sic estis in orbe.
Macri venistis, macri quo ⁷⁾ vultis eatis.

Quod baptizati sitis, deus est mihi testis.

Non me ⁸⁾, sed domino ⁹⁾ sunt ista iubente patratra.

Quod autem iterum relapsi estis in Judaismum, Cosmas episcopus videat, quid inde ¹⁰⁾ agere debeat. Dixerat haec ex parte ducis, et statim irrumpentes everterunt domos, acceperunt thesauros et quicquid supellectilis optimum invenerunt. Nihil, nisi ¹¹⁾ quod solum ¹²⁾ pertinet ad victum granum frumenti, eis reliquerunt. O quantum pecuniae eis miseris Judeis illa die ¹³⁾ est sublatum, nec ex succensa Troia tantum divitiarum in Euboyco litore fuit collatum.

6. Eodem anno IV Idus Decembris ¹⁴⁾ Cosmas episcopus migravit ad Christum. Fuit autem iste praesul humilis, simplex, patiens et multum misericors et illatas a quovis homine iniurias

nalezl bratra svého Mutinu, a kníže polské je dosti wlidně přijal.

5. Léta od narození páně 1097 kněz Břetislaw, powolaw k sobě Oldřicha syna Konradowa, kázal jej zajmouti, a dal jej dowéztí na zámek Kladsko do wězení.

Léta od narození páně 1098 doneslo se knížeti Břetislawowi, že někteří z Židů utekli, někteří že pokradmu bohatství své odnásejí dílem do Polska dílem do Uher. Z čehož kníže welice se rozhněwaw, poslal komorníka svého s něco bojowníky, aby je od hlavy až do paty obrali. Kterýžto přišed, swolal k sobě starší Židy, a tak začal k nim mluwiti:

Ó lide zkurwysyny splozený, lide Ismahelitský!
Byste mu řekli, proč útěk ten. jest knížeto rozkaz,
Proč chcete ubrati teď nabytého zdarma bohatství.
Wšak což jest koli mé, to zajisté jes moje wšecko.
Žádných z Jerusaléma s sebau statků jste nenesli.
Třideceti Wás za penz počítaje, Vespasianus
Císař wypowěděl; roztraušení po swětě tak jste.
Přišli jste sem hubení, hubení se mi kam chcete
klidíte.

Pokřtěni že jste nyní, wšak Bůh jest sám toho swědkem,

Nestalo jest se to mau, než božskau stalo se wáli.

Že jste pak zase upadli zpět do Židowství, nechať Kosmas biskup hledí, co by proto měl učiniti. Řekl jest to we jménu knížete, a hned wtrhše wybíjeli domy, pobrali poklady a což nejlepšého nábytku našli. Ničeho než toliko zrna obilí, co potřeba k potravě, jim nezanechali. Ó, kolik jest peněz bidným Židům toho dne pobráno, ani z Troje zapálené tolik bohatství na břehu Euboejském nebylo sneseno.

6. Téhož léta dne 10 Prosince Kosmas biskup odebral se jest ku Kristu. Byl jest pak tento biskup pokorný, sprostý, trpčliwý a welice milosrdný, a učiněná sobě od kohokoliwěk při-

1) relatam 4, 4a. — 2) po straně w A rukau jinau přips. — 3) plantas 4, 4a. — 4) venientes vocat 4. — 5) mansoribus 3. — 6) partas 4, 4a; w 2b nadečpsáno nad i rukau druhau a. — 7) quoque 3. — 8) ne 2. — 9) dom. iubente sunt ista 2. — 10) nemá 2aa. — 11) nemá 3. — 12) nemá 2b. — 13) w A přips. rukau jinau po straně. — 14) Necrol. boh. Dobner, Mon. III, 16, připominá den úmrtí biskupa Kosmy též k 11 Pros.

aequanimiter sustinens, recognoscentibus suas culpas pius indultor, viduarum non surdus auditor, orphanorum non tardus adiutor¹⁾, infirmantium sedulus visitator, ultimae sortis non inmemor, exequiarum promptus extitit executor.

7. Post cuius obitum dux Bracizlaus habens curam animarum, et perpendens collatam sibi a deo potestatem eligendi ecclesiae sponsum, coepit sollicitus et²⁾ pervigil secum tacita mente suorum inspicere mores clericorum³⁾, vitam et conversationem discutere singulorum, quem ex eis potissimum proveheret ad⁴⁾ summum⁵⁾ sacerdotii gradum. Et quamvis ipse nosset inter suos⁶⁾, quid esset in quoquam⁷⁾ clerico⁸⁾, tamen recollens illud Salomonis dictum: Omnia, fili⁹⁾, fac cum consilio¹⁰⁾, advocat Wigbertum, suum per sororem generum, virum sapientem et in talibus negotiis eruditum valde et perspicacem, cui et¹¹⁾ ait: Tu tempore patris mei regis¹²⁾ Wratzilai semper in curia primus inter amicos fuisti, tu mores et vitam Boemorum perspexisti, tu non solum laicos, verum etiam clericos omnes¹³⁾ intus et in cute nosti, tuo consilio nunc episcopum eligere volo. Ad haec¹⁴⁾ heros in propria verba non inproprie respondit: Olim, inquit, dum rex pater tuus vigit, meum consilium valuit; nunc horum vivunt homines¹⁵⁾ morum, qui semetipsos putant aliquid esse, cum nichil sint, et quibus nullius, nisi quod¹⁶⁾ ipsi sapiunt, placet consilium. Sed vos melius scitis, quod in tam sancto negotio, qui consulunt sanctae¹⁷⁾ ecclesiae utilitati, vacuos decet esse ab ira et odio, a¹⁸⁾ misericordia et amicitia, nam ubi ista officiant animo, humana¹⁹⁾ fallitur opinio²⁰⁾; me autem nec alicuius amicitia obligat, nec misericordia supplantat, nec odium exagitat, nec ira inflammat, quo minus coram vobis eloquar, iustitiae quod postulat ordo. Est patris tui et nunc tuus capellanus, quem vos melius nostis, nomine Hermannus. Hic semper fuit regis in servitio constans²¹⁾, in commisso fidelis, in legationibus agendis fidus executor, castus, so-

koří s tichau myslí snášeje, těm, kteří winy swé poznali, dobrotiwé odpauštěl; ke wdowám nebyl hluchým, wyslýchaje je, sirotkům pomáhal neproděwaje, nemocné pilně nawštěwował, posledního osudu nejsa nepamětliv, pohřby ochotně konal.

7. Po jehožto smrti kněz Břetislav, maje péči o duše a uvažuje propůjčenau sobě od Boha moc woliti ženicha cirkwe, počal pozorně a bedlivě sám w mysli swé mlčky přehlížeti mrawy duchowních, život a chování jednoho každého přemítati, kterého by z nich nejlépe powýšil k nejvyššímu stupni kněžství. I ačkoli sám znal mezi swými, co na kterém duchovním bylo, předce wzpomínaje na ono přísloví Šalomaunowo: všecko, synu, čiň s radau, powolal Wikberta, swého swaka po sestře, muže maudrého a w takových věcech welmi zběhlého a obezřetného, i prawil k němu: Tys býwal za času otce mého, krále Wratislawa, wždy u dworu prwním mezi přátely. Tys prohlédl mrawy a žiwobyti Čechů; ty znáš nejen laiky, nýbrž i duchovní wšecky naskrz a weskrz; s twau radau chei nyní biskupa zwoliti. K tomu hrdina vlastními slowy ne newlastně odpowěděl, prawě: jindy, pokud otec twůj žil, má rada platíwala; nyní žijí lidé takových mrawů, že samy sebe za něco drží, ač nic nejsau, a žádná rada se jim nelíbí, než která je po jejich chuti. Ale wy lépe wíte, že w tak swaté věci ti, kdož radí k dobrému cirkwe swaté, majt býti prosti hněwu a nenáwisti, milosrdenství a přátelství. Nebo kde ty věci duchu překážejt, klame se lidské mínění; mne však ani přátelství se žádným newáže, ani milosrdenství nepodjímá, ani nenáwist nesauží, ani hněw neroznučuje, abych před wámi newyslowil, co žádá řád sprawedliwosti. Jest tu otce twého a nyní twůj kaplan, kterého wy lépe znáte než já, jménem Heřman. Ten byl wždycky we službě králowě stálý, w úlohách wěrný, w poselstwach jednatel spolehliwý, čistý, střízliwý, pokorný a tichý; žádný piják wina, žádný ctižádostiwec, žádný nadutec, a což jest prwní ctnost

1) orph. v. tar. ad. nemá 3; auditor 4a. — 2) nemá 2. — 3) cl. et vit. 3. — 4) nadeps. rukau jinau w A. — 5) nemá A. — 6) inter suos jinau rukau po straně připsáno w A. — 7) quoque 2b. — 8) Při slowě tom esset jinau rukau nadepsáno w A. — 9) nemá 3. — 10) con. et post factum non peniteberis 4, 4a. — 11) nemá 2b. — 12) nemá 2b. — 13) nemá A. — 14) quem A. — 15) hominum mores 3. — 16) w A po straně přips. — 17) nemá A. — 18) a mis. et amic. nemá A. — 19) nemá A. — 20) Sal. Cat. cap. 47. — 21) w A po straně připsáno.